

Marek Gedl

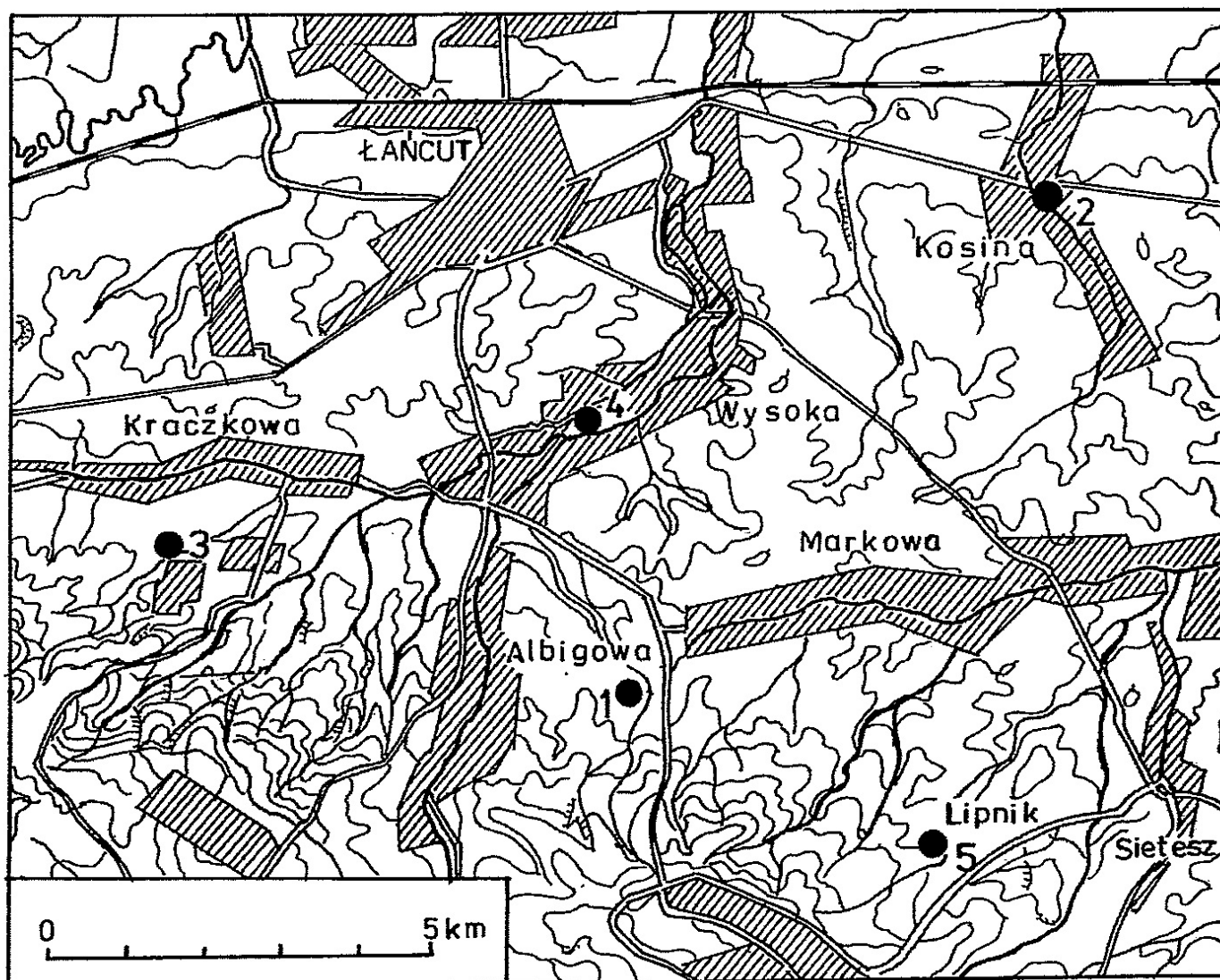
Cmentarzyska grupy tarnobrzeskiej w okolicach Łańcuta

Na północnym przedpolu Pogórza Dynowskiego rozciąga się pas Podgórze Rzeszowskiego, zwanego też Wysoczyzną Kańczucką. Jest to lekko pofałdowana wyżyna pokryta bardzo dobrymi glebami utworzonymi na lessach lub utworach lessopodobnych, porozcinana dolinami małych rzek i potoków, których wody zmierzają albo wprost do Sanu, albo do dolnego Wisłoka, będącego lewobrzeżnym dopływem Sanu. Teren Podgórze Rzeszowskiego charakteryzuje się występowaniem śladów bardzo ożywionego osadnictwa w pradziejach. Zostało to w ostatnich latach potwierdzone wynikami przeprowadzonych badań poszukiwawczych (zwłaszcza badania W. Blajera, S. Czopka, A. Koperskiego i A. Kostka) w ramach programu badawczego Archeologicznego Zdjęcia Polski. Gdy chodzi o epokę brązu, to można wykazać na Podgórzu Rzeszowskim obecność licznych śladów osadnictwa wczesnobrązowego związaneego z kulturą mierzanowicką (wraz z jej fazą najwcześniejszą, określaną jako Chłopice-Vesele). W starszym okresie epoki brązu poświadczane są na Podgórzu Rzeszowskim liczne ślady osadnictwa kultury trzcinieckiej (W. Blajer 1955). Zapewne w kontynuacji tej kultury w środkowym i młodszych okresach epoki brązu i we wczesnej epoce żelaza silnie rozwinęło się na Podgórzu Rzeszowskim osadnictwo grupy tarnobrzeskiej reprezentowane głównie przez pozostałości osiedli oraz rozmaite bliżej nie określone ślady osadnictwa wykryte przeważnie podczas badań powierzchniowych.

Na omawianym terenie spotykamy także, choć niezbyt liczne cmentarzyska, które można zaliczyć do grupy tarnobrzeskiej. Niestety niektóre spośród tych cmentarzysk, poświęconych już w zeszłym stuleciu odkryciami „urn z popiołami”, uległy znacznemu lub całkowitemu zniszczeniu ze skutkiem ożywionej w tym regionie działalności rolniczej. Cmentarzyska grupy tarnobrzeskiej zajmujące na ogół niewielką przestrzeń, o licznych gęsto założonych i stosunkowo płytko wkopanych grobach popielnicowych, szybko ulegały całkowitemu rozoraniu, zwłaszcza gdy stosowano głęboką orkę. Ze wschodniej części Podgórze Rzeszowskiego znamy lepiej jedynie cmentarzysko w Trójczycach, gm. Orły (A. Koperski 1972, 1975). Natomiast w zachodniej

części na uwagę zasługuje zgrupowanie cmentarzysk grupy tarnobrzeskiej wyróżnione w okolicach Łańcuta. W skład tego zgrupowania wchodzi cmentarzyska w Albigowej, Kosinie i Kraczkowej, a być może także w Wysokiej, wszystkie w gminie Łańcut. Najwięcej informacji dostarczyło dotąd cmentarzysko w Albigowej, mocno zniszczone, ale dwukrotnie badane wykopaliskowo. Niewielkie badania wykopaliskowe podjęto też na cmentarzysku w Kraczkowej. Natomiast w Kosinie i zapewne w Wysokiej przypadkowo natrafiano na pojedyncze popielnice. Odkryte na owych cmentarzyskach materiały zabytkowe trafiały do zbiorów Muzeum Archeologicznego w Krakowie lub Muzeum Okręgowego w Rzeszowie. Na temat odkryć i badań wykopaliskowych na tych cmentarzyskach zamieszczono sporo informacji i notatek w literaturze archeologicznej (L. Moskwa 1976, s. 161–162, 219–221, 334). Jednak materiały odkryte na tych cmentarzyskach dotąd nie doczekały się pełnej publikacji. Wykorzystano je podczas studiów nad młodszą epoką brązu we wschodniej części polskich Karpat, ale w publikacji książkowej poświęconej temu zagadnieniu (M. Gedl 1998) nie zamieszczono całokształtu informacji źródłowych dotyczących owych cmentarzysk. Niniejsze opracowanie ma za zadanie wypełnienie owej luki i zwrócenie uwagi badaczy na bezpowrotnie niszczone w wyniku intensyfikacji prac rolnych płaskie cmentarzyska ciałopalne.

Warto tu dodać, że w 1998 roku odkryte zostało jeszcze jedno cmentarzysko grupy tarnobrzeskiej, które można zaliczyć do omawianego tu zgrupowania (ryc. 1), położone na terenie wsi Lipnik, gm. Kańczuga, w pobliżu granicy wsi Husów, gm. Markowa. Na cmentarzysku tym, silnie już zniszczonym przez orkę, przeprowadził W. Blajer (któremu serdecznie dziękuję za udzielone informacje o badaniach i za zgodę na ich wykorzystanie w tym miejscu) wstępne badania wykopaliskowe. W wyniku tych badań odkryto 77 grobów ciałopalnych popielnicowych. Stawia to nowo odkryte cmentarzysko w rzędzie najważniejszych cmentarzysk grupy tarnobrzeskiej na Podgórzu Rzeszowskim, a także w całej szeroko pojmowanej strefie karpackiej.

Ryc. 1. Cmentarzyska grupy tarnobrzezkiej w okolicach Łańcuta. 1 – Albigowa, gm. Łańcut; 2 – Kosina, gm. Łańcut; 3 – Kraczkowa, gm. Łańcut; 4 – Wysoka, gm. Łańcut; 5 – Lipnik, gm. Kańczuga

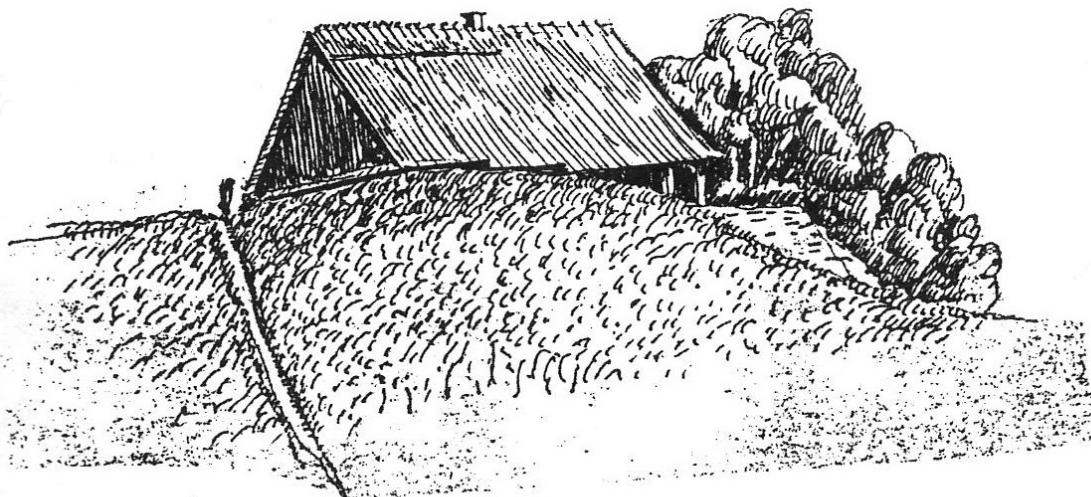
Abb. 1. Gräberfelder der Tarnobrzeg-Gruppe in der Umgebung von Łańcut. 1 – Albigowa, Gem. Łańcut; 2 – Kosina, Gem. Łańcut; 3 – Kraczkowa, Gem. Łańcut; 4 – Wysoka, Gem. Łańcut; 5 – Lipnik, Gem. Kańczuga

Рис. 1. Могильники тарнобжезской группы в окрестностях Ланьцута. 1 – Альбигова, гм. Ланьцут; 2 – Косина, гм. Ланьцут; 3 – Крачкава, гм. Ланьцут; 4 – Высока, гм. Ланьцут; 5 – Липник, гм. Каньчуга

ALBIGOWA, GM. ŁAŃCUT

Cmentarzysko (stan. 1) grupy tarnobrzezkiej (K. Moskwa 1976, s. 161–162. M. Gedl 1998 s. 166), położone jest na wschód od wsi, w pobliżu granicy z Markową, na cyplu wysuniętym w łąki, na lewym brzegu potoku Gifarynt. Na groby natrafiono w okresie międzywojennym, podczas prac ziemnych związanych z niwelacją terenu i budową domu na parceli Bolesława Lwa (d. nr 252). Zniszczono wówczas około 60 grobów ciałopalnych popielnicowych. Popielnice nakryte misami, występujące na głębokości około 40 cm, miały być gęsto ustawione w ziemi obok siebie na obszarze podówczas niwelowanym pod budowę domu i założenie ogrodu (ryc. 2). W popielnicach obok popiołu i przepalonych kości natrafiano na nieliczne wyroby brązowe, które trafiły do szkoły w Albigowej oraz do rąk amatorów archeologii: Ignacego Błaszkiewicza i Mariana Aleksiewicza. Natomiast naczynia gliniane wówczas odkryte zostały zniszczone.

W 1946 roku Ignacy Błaszkiewicz, nauczyciel z Husowa, badacz amator i kolekcjoner zabytków archeologicznych powiadomił o cmentarzysku dr Gabriela Leńczyka z Muzeum Archeologicznego w Krakowie. W maju tegoż roku G. Leńczyk wraz z I. Błaszkiewiczem założyli w ogrodzie B. Lwa mały wykop sondażowy (4 m²), w którym natrafili na popielnicę nakrytą misą (grób 1), a także na ułamki naczyń zniszczonych w trakcie niwelacji terenu oraz na mały skręt z drutu złotego. Badacze ci prace wykopaliskowe kontynuowali w sierpniu tegoż roku. Założono wówczas dwa wykopy w bezpośrednim sąsiedztwie wykopu sondażowego. W wykopie pierwszym, o rozmiarach 2 x 6 m przylegającym od wschodu do sondażowego wykopu, natrafiono na groby 2–6. Natomiast w drugim wykopie (2,5 x 4 m) położonym na południe i oddzielnym ścieżką od wykopu sondażowego, natrafiono na groby 7–9. Materiały z tych badań trafiły do Muzeum Archeologicznego w Krakowie, wraz z fragmentem szpili brązowej i bransoletą brą-

Ryc. 2. Albigowa, gm. Łańcut, st. 1. Widok terenu cmentarzyska od wschodu. Rysunek Gabriela Leńczyka w archiwum Muzeum Archeologicznego w Krakowie

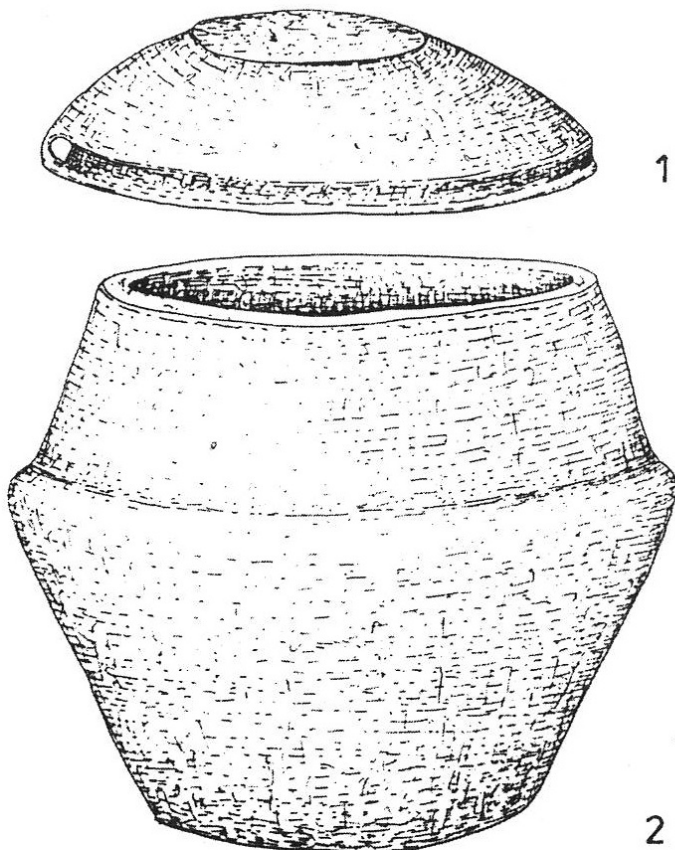
Abb. 2. Albigowa, Gem. Łańcut, Fundpl. 1; Gräberfeld. Sicht vom Osten. (Zeichnung von G. Leńczyk, Archiv von Archäologisches Museum in Kraków)

Рис. 2. Альбигова, гм. Ланьцут, пам. 1. Вид на могильник с востока. Рисунок Габриэля Леньчика – наход. в архиве Археологического музея в Кракове

nową pochodzącymi z dawniej zniszczonych grobów i zostały zainwentaryzowane pod nr 7850.

Dalsze rozkopywanie cmentarzyska podjął we wrześniu 1946 roku I. Błaszkiwicz. Złożył on przynajmniej dwa wykopy w pobliżu miejsca odkrycia poprzednich grobów. W jednym z wykopów brak było grobów. W drugim natrafiono na dalsze naczynia (groby 10 i 11). Materiały zabytkowe z tych badań pozostały w zbiorach I. Błaszkiwicza w Husowie, a następnie trafiły do Muzeum Okręgowego w Rzeszowie, niestety bez dokładniejszego oznaczenia, z których grobów pochodzą. Brak też jest planów i dokumentacji rysunkowej z rozkopywań I. Błaszkiwicza. W archiwum Muzeum Archeologicznego w Krakowie zachował się list I. Błaszkiwicza, w którym informuje on G. Leńczyka o przebiegu i wynikach swych poszukiwań oraz rysunki dwóch naczyń, zapewne wówczas odkrytych.

Ponowne prace badawcze podjęto na cmentarzysku w 1963 roku. Prowadził je (w dniach 29.VIII – 2.IX.1963) R. Mazur z ramienia Kazimierza Moskwy, być może przy obecności tego ostatniego. Złożono wówczas przynajmniej pięć wykopów (I-V) o łącznej powierzchni 80 m², na sąsiadujących ze sobą polach Bolesława Lwa i Stanisława Sobka. W czasie tych badań odkryto 11 dalszych grobów (nr 12-22), płytko zalegających i mocno zniszczonych orką. Materiał z tych prac badawczych złożono w Muzeum Okręgowym w Rzeszowie (nr 2446), przy czym zabytki z grobów 1 i 2 (12, 13) albo zaginęły, albo uległy przemieszaniu. Brak jest zarówno dokumentacji rysunkowej, jak i opisowej dotyczących badań prowadzonych w 1963 roku. Zachował się natomiast inwentarz polowy. Informacje w tym inwentarzu zawarte nie w pełni pokrywają się ze stanem zabytków w magazynie muzealnym. Do zbiorów Muzeum Okręgowego w Rzeszowie trafiły też materiały z cmentarzyska w Albigowej (także nr 2446), które znajdowały się dawniej w kolekcji I. Błaszkiwicza w Husowie, jak też szpila brązowa ze zniszczonego grobu, подарowana przez M. Aleksiewicza (nr 135).

Ryc. 3. Albigowa, gm. Łańcut, st. 1. Naczynia z grobu 1. Rysunek G. Leńczyka w archiwum Muzeum Archeologicznego w Krakowie

Abb. 3. Albigowa, Gem. Łańcut, Fundpl. 1. Keramik aus dem Grab 1. (Zeichnung von G. Leńczyk, Archiv von Archäologisches Museum in Kraków). Ohne Maßstab

Рис. 3. Альбигова, гм. Ланьцут, пам. 1. Сосуды из погребения 1. Рисунок Г. Леньчика – наход. в архиве Археологического музея в Кракове

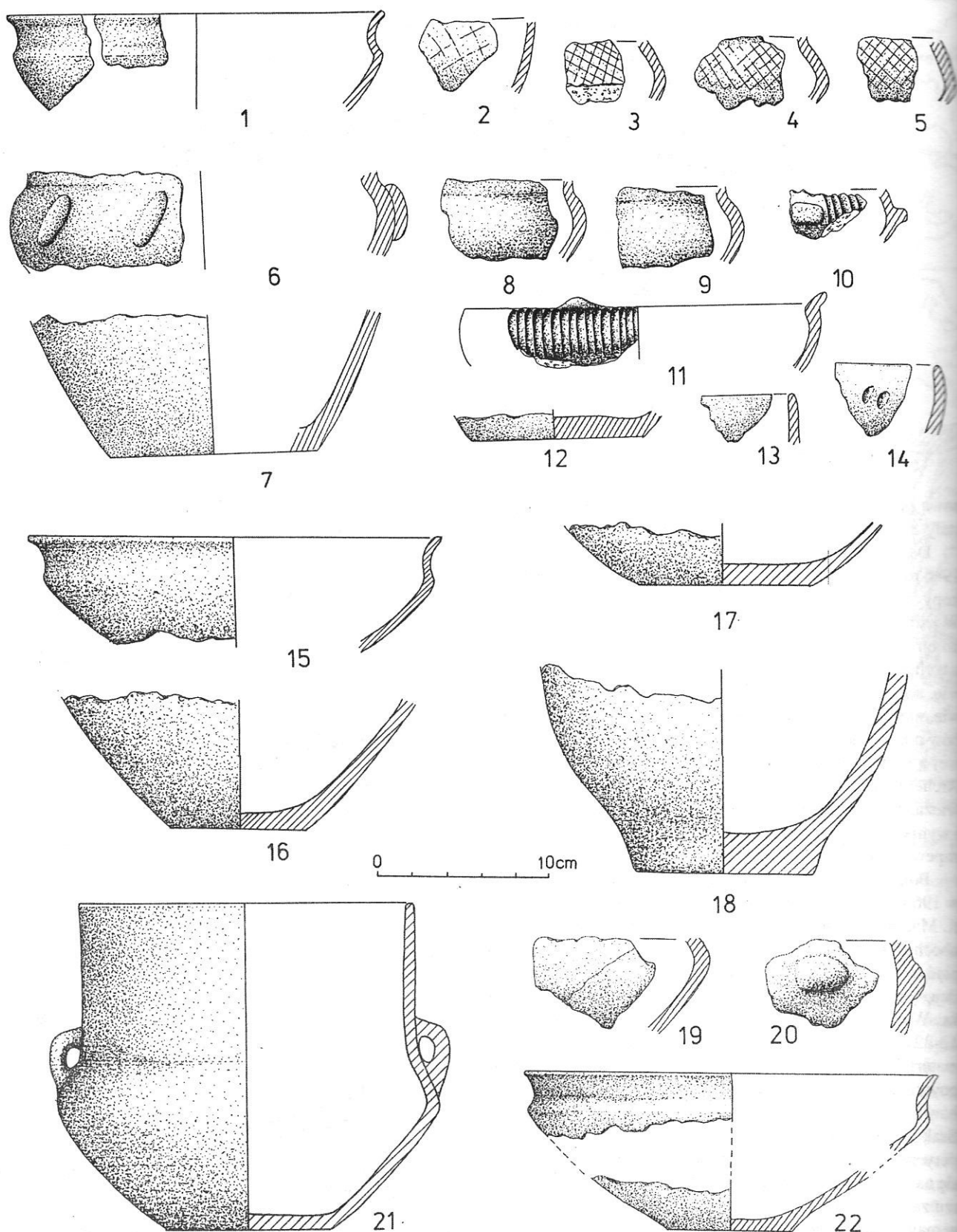

Рис. 4. Albigowa, gm. Łańcut, st. 1. Naczynia gliniane i fragmenty naczyń z grobów. 1, 2 – grób 1; 3–5 – grób 3; 6–13 – grób 4; 14 – grób 5; 15–18 – grób 6; 19–22 – grób 7

Abb. 4. Albigowa, Gem. Łańcut, Fundpl. 1. Keramik. 1, 2 – Grab 1; 3–5 – Grab 3; 6–13 – Grab 4; 14 – Grab 5; 15–18 – Grab 6; 19–22 – Grab 7

Рис. 4. Альбигова, гм. Ланьцут, пам. 1. Глиняные сосуды и фрагменты горшков из погребений. 1, 2 – погребение 1; 3–5 – погребение 3; 6–13 – погребение 4; 14 – погребение 5; 15–18 – погребение 6; 19–22 – погребение 7

O wynikach prowadzonych prac badawczych na cmentarzysku ukazały się notatki lub sprawozdania w literaturze (G. Leńczyk 1948a, s. 168; 1948b; K. Moskwa 1963).

Grób 1. — ciałopalny popielnicowy

Odkryty 23.V.1946, w czasie badań sondażowych na parceli Bolesława Lwa. Na bliżej nieokreślonej głębokości, w glinie, stała popielnica (1) ze spalonymi kośćmi wewnątrz, nakryta misą (2) zapewne odwróconą dnem do góry. Wedle szkicu G. Leńczyka popielnica o łagodnie załamanym brzuscu i wyodrębnionej szyi stożkowej (ryc. 3, 2) miała średnicę dna 11 cm, wysokość 16 cm, a misa profilowana (ryc. 3, 1) miała ucho łączące brzeg z załosem. W zbiorach Muzeum Archeologicznego w Krakowie znajdują się ułamki ceramiki z tego grobu.

1. Ułamki naczynia wazowatego średniej wielkości, jasnobrunatne, gładkie. 2. Ułamki misy profilowanej, brunatne lub rdzawobrunatne, gładkie. Średn. wylewu ok. 21 cm (ryc. 4, 1). jeden fragment zdobiony? jest nieregularnie rytymi kreskami (ryc. 4, 2) — może są to wtórne zadrapania.

Grób 2. — ciałopalny, zniszczony

W grobie znajdowało się małe, uszkodzone naczynie gliniane, które zaginęło i znane jest jedynie ze szkicu G. Leńczyka.

1. Mała wazka (lub może kubek?) o brzuscu zaokrąglonym i wyodrębnionej szyi stożkowej o rozchylonym wylewie, zdobiona słabo wydatnymi guzkami na brzuscu. Średn. wylewu 5 cm, średn. brzusca 6 cm, średn. dna 2,5 cm, wys. 4 cm (ryc. 5).

Grób 3. — ciałopalny, zniszczony

W grobie znajdowały się ułamki zniszczonej popielnicy (1) i przepalone kości.

1. Nieliczne ułamki wazy o brzuscu dwustożkowatym i o wyodrębnionej szyi, zdobionej na górnej części brzusca rytymi kreskami tworzącymi kratkę, zewnątrz brunatne z czarnymi plamami, wewnątrz czarne, gładkie (ryc. 4, 3–5). 2. Pojedyncze ułamki z innych naczyń, zapewne przypadkowa domieszka. 3. Nieliczne przepalone kości.

Grób 4. — ciałopalny, zniszczony

W rozoranym grobie zachowały się ułamki kilku naczyń.

1. Dno i ułamki brzusca wazy o zaokrąglonym brzuscu i wyodrębnionej szyi stożkowej, zewnątrz jasnobrunatne, wewnątrz czarne, gładkie, lub o szorstkiej, zdartej powierzchni. Średn. dna 10 cm (ryc. 4, 8, 9, 12). 2. Ułamki naczynia, lub dwóch różnych naczyń (?), zdobionego na brzuscu gęsto rytymi pionowymi żłobkami, guzkami i plastycznymi wystęпами, jasnobrunatne lub czarne, o szorstkiej, zdartej powierzchni (ryc. 4, 10–11). 3. Liczne ułamki naczynia wazowatego o zaokrąglonym brzuscu i wyodrębnionej szyi, zdobionego na brzuscu nalepionymi ukośnie podłużnymi guzkami, jasnobrunatne, gładkie. Średn. brzusca 22 cm, średn. dna 12 cm (ryc. 4, 6, 7). 4. Fragment brzegu naczynia, brunatny, gładki (ryc. 4, 13).

Grób 5. — ciałopalny popielnicowy, zniszczony

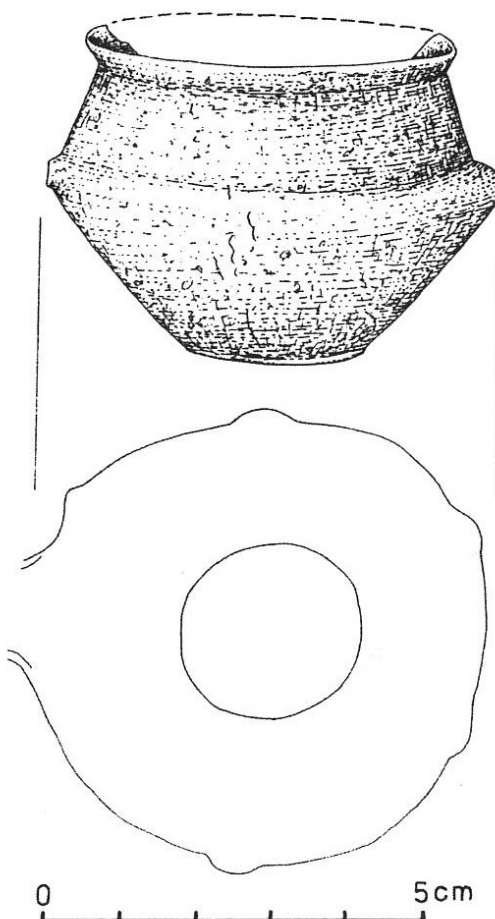
W grobie znajdowały się resztki zniszczonej popielnicy i nieliczne dalsze ułamki ceramiki.

1. Około 20 fragmentów naczynia średniej wielkości, zewnątrz ceglaste, gładkie, lub o szorstkiej, zdartej powierzchni, wewnątrz szarobrunatne, gładkie. 2. Fragment brzegu naczynia cienkościennego, zewnątrz brunatny z czarną plamą, wewnątrz czarny, lekko szorstki, zdobiony dwoma dołkami paznokciowymi (ryc. 4, 14). 3. Kilka ułamków z innych naczyń, silnie zniszczone. 4. Przepalone kości.

Grób 6. — ciałopalny popielnicowy, zniszczony

W grobie znajdowały się: dolna część popielnicy (1), dolna część drugiego naczynia (2), ułamki misy (3) i dalsze fragmenty ceramiki oraz przepalone kości.

1. Dolna część grubościennego naczynia o wyodrębnionym dnie, zewnątrz ceglaste, wewnątrz brunatnego, gładkiego. Średn.

Ryc. 5. Albigowa, gm. Łańcut, st. 1. Naczynie z grobu 2. Rysunek G. Leńczyka w archiwum Muzeum Archeologicznego w Krakowie

Abb. 5. Albigowa, Gem. Łańcut, Fundpl. 1. Keramik aus dem Grab 2. (Zeichnung von G. Leńczyk, Archiv von Archäologisches Museum in Kraków)

Рис. 5. Альбигова, гм. Ланьцут, пам. 1. Сосудик из погребения 2. Рисунок Г. Леньчика — наход. в архиве Археологического музея в Кракове

dna 10 cm, wys. zach. 11,5 cm (ryc. 4, 18). 2. Dolna część naczynia, zapewne wazy, jasnobrunatna, gładka. Średn. dna 8 cm (ryc. 4, 16). 3. Ułamki misy profilowanej, brunatne z czarną plamą zewnątrz, gładkie. Średn. wylewu ok. 24 cm (ryc. 4, 15). 4. Fragment przydenny naczynia, zewnątrz brunatny z czarną plamą, gładki, wewnątrz szarobrunatny, szorstki. Średn. dna około 10 cm (ryc. 4, 17). 5. Pojedyncze fragmenty jednego lub dwóch większych naczyń, brunatno-ceglaste z czarnymi plamami wewnątrz, gładkie lub o szorstkiej, zdartej powierzchni. 6. Przepalone kości.

Grób 7. — ciałopalny popielnicowy

Tuż pod warstwą ziemi ornej stała popielnica (1) nakryta ułami kami misy (2). W popielnicy na warstwie przepalonych kości leżała szpila brązowa. Do grobu zaliczono jeszcze dalsze, luźne ułamki ceramiki.

1. Waza o brzuscu dwustożkowatym i wyodrębnionej cylindrycznej szyi, z dwoma uchami poziomo przekłutymi umieszczonymi u jej nasady, brunatna, gładka. Średn. wylewu 19,5 cm, średn. brzusca 22 cm, średn. dna 9,5–9,8 cm, wys. 18,7 cm (ryc. 4, 21). 2. Zachowana w ułamkach misa profilowana, brunatna, gładka, jedynie w części ceglastrobrunatna, szorstka o zdartej powierzchni. Średn. wylewu 24 cm, średn. dna 7 cm, wys. około 9 cm (ryc. 4, 22). 3. Szpila brązowa o końcu rozklepanym i zwiniętym w uszko

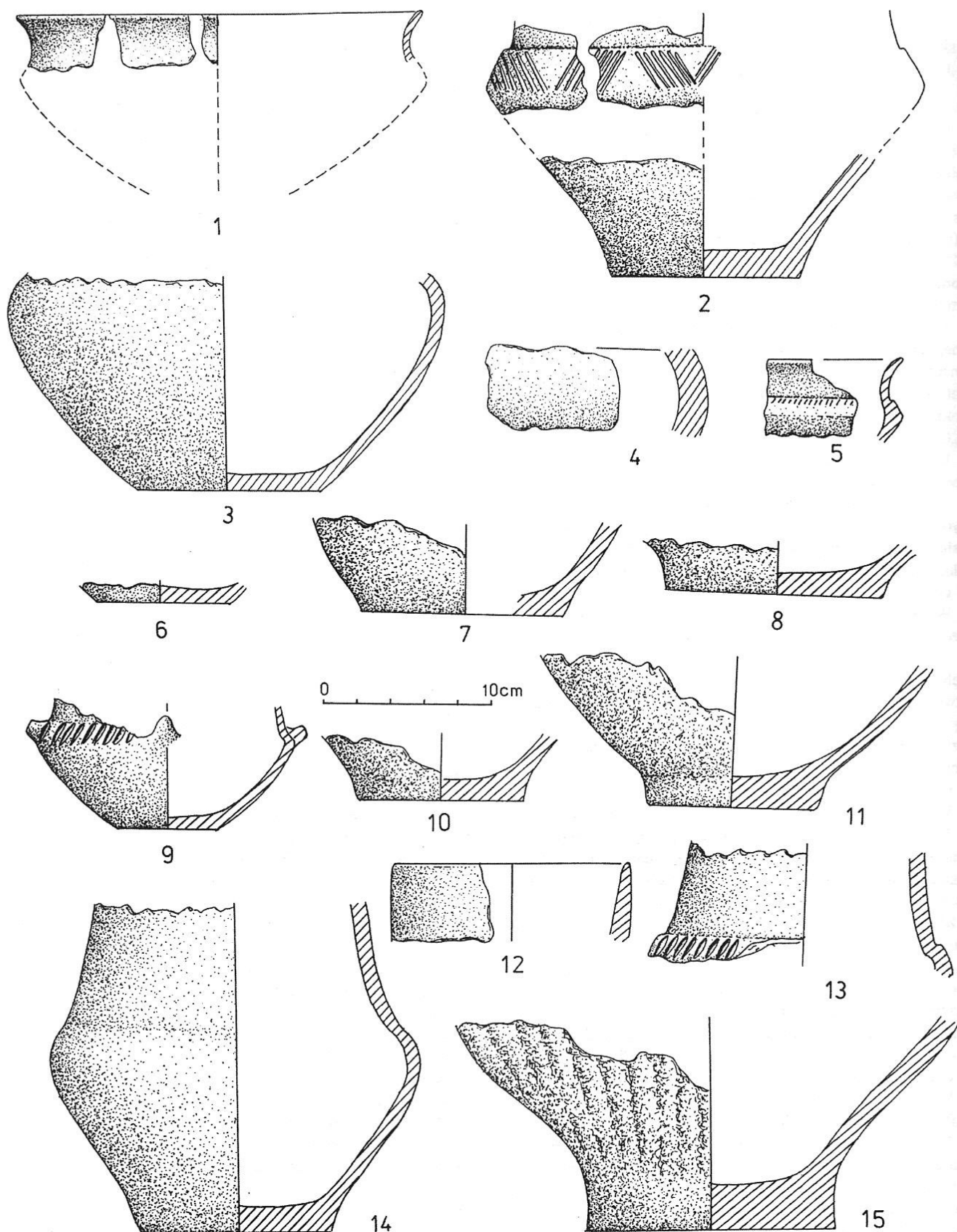

Рис. 6. Albigowa, gm. Łańcut, st. 1. Naczynia gliniane i fragmenty naczyń z grobów. 1, 2 – grób 8; 3, 4 – grób 9; 5, 7, 8 – grób 14; 6 – grób 15; 9, 12–14 – grób 18; 10, 11 – grób 16; 15 – grób 17

Abb. 6. Albigowa, Gem. Łańcut, Fundpl. 1. Keramik. 1–2 – Grab 8; 3–4 – Grab 9; 5, 7–8 – Grab 14; 6 – Grab 15; 9, 12–14 – Grab 18; 10–11 – Grab 16; 15 – Grab 17.

Рис. 6. Альбигова, гм. Ланьцут, пам. 1. Глиняные сосуды и фрагменты горшков из погребений. 1, 2 – погребение 8; 3, 4 – погребение 9; 5, 7, 8 – погребение 14; 6 – погребение 15; 9, 12–14 – погребение 18; 10, 11 – погребение 16; 15 – погребение 17

— rozsypała się w trakcie odkrywania. 4. Kilkanaście fragmentów naczynia, zapewne wazy, w tym fragment z zalomu brzuśca (ryc. 4, 19), jasnobrunatne, gładkie lub o szorstkiej, zniszczonej powierzchni. 5. Fragment naczynia zdobiony guzem, zewnątrz jasnobrunatny, wewnątrz czarny, gładki (ryc. 4, 20).

Grób 8. — ciałopalny popielnicowy

Tuż pod warstwą ziemi ornej stała uszkodzona popielnica (1) nakryta szczątkami misy (2).

1. Zachowana w ułamkach waza o brzuścu dwustożkowatym i wyodrębnionej szyi stożkowatej, zdobiona na górnej części brzuśca grupami ukośnych kresek, zewnątrz brunatna, wewnątrz czarnobrunatna, gładka. Średn. brzuśca 26 cm, średn. dna 10,5 cm (ryc. 6, 2). 2. Ułamki cienkościennej misy profilowanej, zewnątrz jasnobrunatne, wewnątrz brunatne z czarnymi plamami, gładkie. Średn. wys. lewa około 24 cm (ryc. 6, 1).

Grób 9. — ciałopalny popielnicowy

Tuż pod warstwą ziemi ornej stała popielnica (1) zniszczona w górnej części i leżały ułamki drugiego naczynia.

1. Dolna część wazy o brzuścu baniastym, brunatnej, gładkiej. Średn. brzuśca 26 cm, średn. dna 11 cm, wys. zach. 12,4 cm (ryc. 6, 3). 2. Kilkadziesiąt ułamków grubościennego naczynia wazowatego o nakręglonym brzuścu, brunatne, gładkie (ryc. 6, 4).

Grób 10. — ciałopalny popielnicowy, podwójny

Podczas rozkopywań amatorskich I. Błaszkiwicz natrafił na trzy naczynia ustawione tuż obok siebie: większa waza (1) wypełniona spalonymi kośćmi i popiołem, na południe od niej stało naczynie jajowate (2) z mniejszą ilością popiołu kostnego wewnątrz, nakryte „nakrywą”, a dalej na południe leżało mniejsze naczynie (3), w którego wnętrzu znajdował się mały kamyk. Czy w naczyniu tym były też spalone kości, o tym I. Błaszkiwicz w liście do G. Leńczyka nie wspominał. Zapewne naczynia 1 i 2 z tego grobu wyobrażone są na rysunku przechowywanym w archiwum Muzeum Archeologicznego w Krakowie.

1. Waza o brzuścu baniastym i stożkowatej szyi, barwy „popielatej” wedle I. Błaszkiwicza (ryc. 7, 1). Wymiary nie znane. 2. Naczynie jajowate barwy czerwonej (ryc. 7, 2). Wymiary nie znane. 3. Małe naczynie, wedle I. Błaszkiwicza „kształt gamki w formie babki wielkanocnej z małym brzoścem”. Rozmiary nie znane. 4. Nakrywa z naczynia 2. Kształt i rozmiary nie znane.

Grób 11. — zniszczony

W odległości 30 cm na południe od grobu III I. Błaszkiwicz odkopał zniszczone naczynie, określone przez niego jako „urna”. Nie wiadomo jednak czy w naczyniu tym znajdowały się przepalone kości. Nie znany jest też kształt i rozmiar tego naczynia.

Materiały z grobów 10 i 11 złożył I. Błaszkiwicz w swej kolekcji w Husowie. Po latach trafiły do zbiorów muzeum Okręgowego w Rzeszowie, oznaczone jako odkryte w 1946 roku, ale bez metryczek umożliwiających ich zaliczenie do konkretnego grobu.

Grób 12 (1/1963). — ciałopalny popielnicowy

W grobie znajdowała się zniszczona popielnica (1) i szczątki misy. Opis naczyń na podstawie inwentarza polowego. Zabytków brak w Muzeum Okręgowym w Rzeszowie.

1. Ułamki dolnej części naczynia, zewnątrz brunatne, wewnątrz ciemnoszare, gładkie. Średn. dna około 7 cm, wys. zach. 4,2 cm. Domieszka drobnoziarnista. 2. Fragment misy brunatnej, gładkiej. Domieszka drobnoziarnista.

Grób 13 (2/1963). — ciałopalny popielnicowy

W grobie znajdowała się dolna część popielnicy. Opis na podstawie inwentarza polowego. Naczynia brak w Muzeum Okręgowym w Rzeszowie.

1. Dolna część naczynia, zewnątrz brunatno-szarego, wewnątrz brunatnego, gładkiego. Średn. dna 9,5 cm, wys. zach. 6 cm.

Grób 14 (3/1963). — ciałopalny popielnicowy

Na głębokości 17 cm znajdowały się szczątki dolnej części popielnicy (1) i dalsze ułamki ceramiki.

1. Przydenna część naczynia, zewnątrz szaroczarne, szorstkie, wewnątrz brunatnego o szorstkiej, zdartej powierzchni. Średn. dna 13 cm (ryc. 6, 8). 2. Fragmenty naczynia zewnątrz bladeogłastego, szorstkiego, wewnątrz brunatnego o szorstkiej, zdartej powierzchni. Średn. dna około 12 cm (ryc. 6, 7). 3. Fragment misy o brzuścu dwustożkowatym i wyodrębnionej rozchylonej szyi, zdobionej linią rytą poziomo i pasmem ukośnych kreserek na górnej części brzuśca, zewnątrz szarobrunatnej, gładkiej, wewnątrz brunatnej, szorstkiej (ryc. 6, 5). 4. Pojedyncze przepalone kości.

Grób 15 (4/1963). — ciałopalny popielnicowy

Na głębokości 17 cm znajdowały się ułamki przydennej części popielnicy.

1. Dno i dosyć duża ilość drobnych ułamków cienkościennego naczynia, szaroczarne o szorstkich, zdartych powierzchniach. Średn. dna 8 cm (ryc. 6, 6). 2. Przepalone kości.

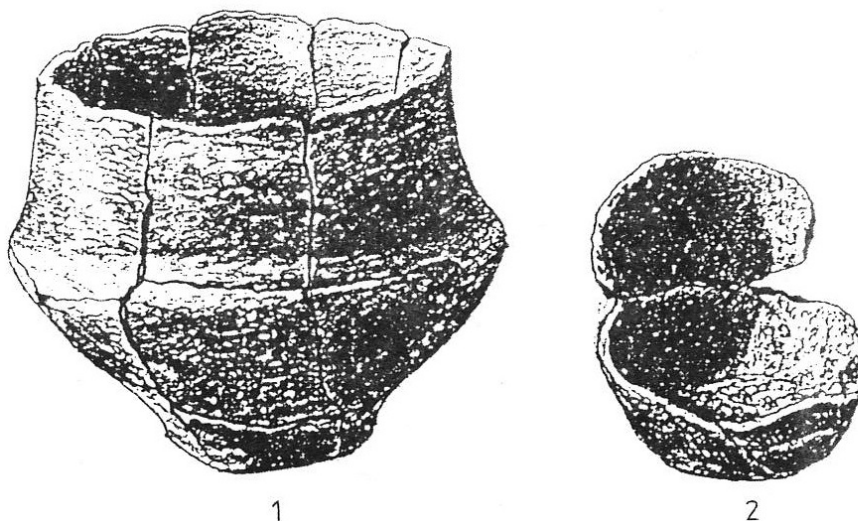
Grób 16 (5/1963). — ciałopalny popielnicowy

Na głębokości 17 cm znajdowały się: dolna część popielnicy (1) i ułamki z dolnej części drugiego naczynia.

1. Dolna część naczynia o silnie wyodrębnionym dnie, ciemnobrunatnego z czarnymi plamami, gładkiego. Średn. dna 10 cm, wys. zach. 8,5 cm (ryc. 6, 11). 2. Fragmenty przydennej części naczynia, brunatne, zewnątrz szorstkie, wewnątrz gładkie. Średn. dna 10 cm (ryc. 6, 10). 3. Kilkanaście fragmentów przepalonych kości.

Grób 17 (6/1963). — ciałopalny popielnicowy

Na głębokości 17 cm znajdowała się dolna część popielnicy (1) oraz leżały dalsze drobne ułamki ceramiki (2) Do grobu tego zaliczono też fragment brązu (3) znaleziony na głębokości 21 cm.

Ryc. 7. Albigowa, gm. Łańcut, st. 1. Naczynia gliniane zapewne z grobu 10. Brak skali zmniejszenia. Rysunek w archiwum Muzeum Archeologicznego w Krakowie
Abb. 7. Albigowa, Gem. Łańcut, Fundpl. 1. Keramik – eher aus dem Grab 10. (Zeichnung aus dem Archiv von Archäologisches Museum in Kraków). Ohne Maßstab.
Рис. 7. Альбигова, гм. Ланьцут, пам. 1. Глиняные сосуды предположительно из погребения 10. Масштаб отсутствует. Рисунок из архива Археологического музея в Krakowie

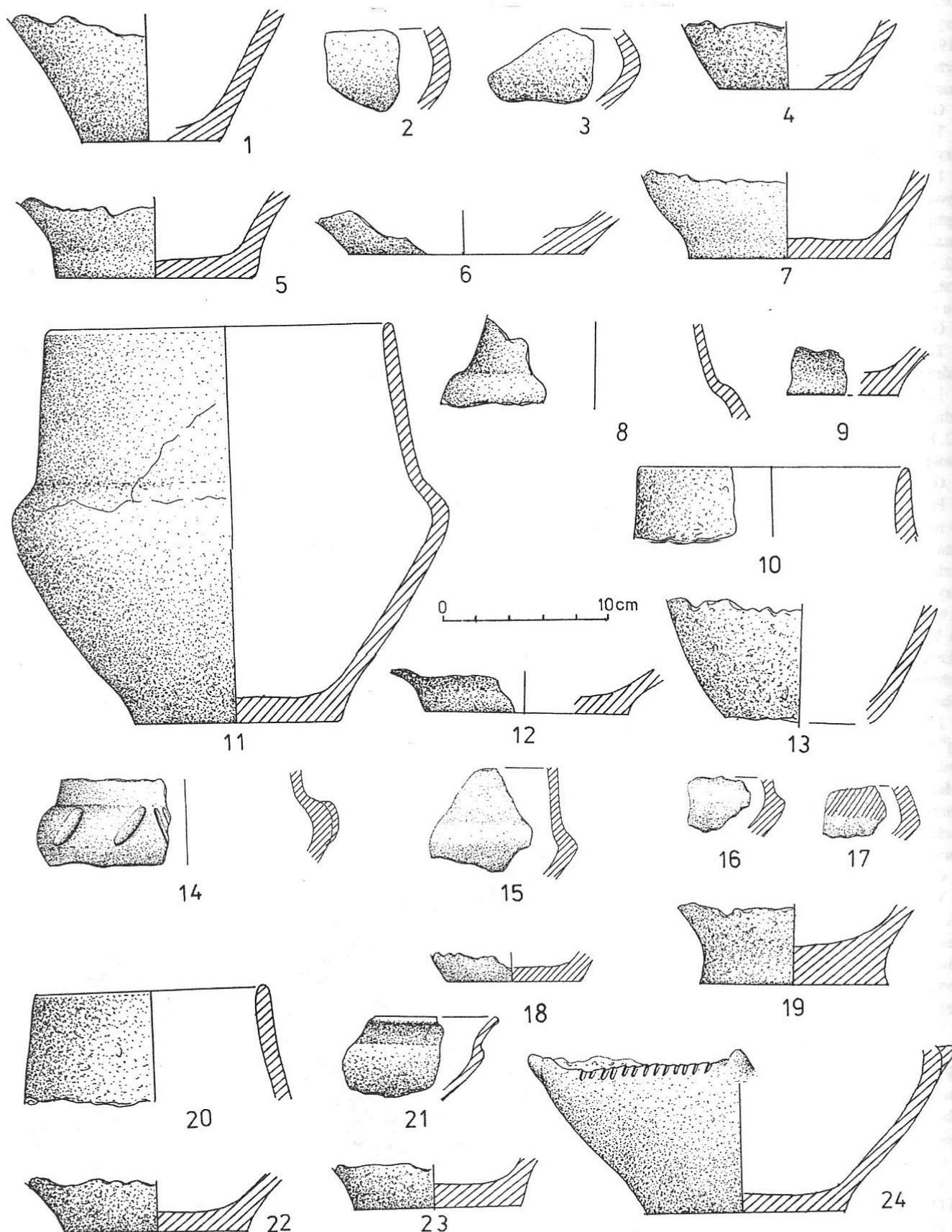

Рис. 8. Albigowa, gm. Łańcut, st. 1. Naczynia gliniane i fragmenty naczyń z grobów. 1-4 – grób 20; 5, 6 – grób 21; 7-13 – grób 22; 14-24 – ze zniszczonych grobów

Abb. 8. Albigowa, Gem. Łańcut, Fundpl. 1. Keramik. 1-4 – Grab 20; 5, 6 – Grab 21; 7-13 – Grab 22; 14-24 – aus zerstörten Bestattungen

Рис. 8. Альбигова, гм. Ланьцут, пам. 1. Глиняные сосуды и фрагменты горшков из погребений. 1-4 – погребение 20; 5, 6 – погребение 21; 7-13 – погребение 22; 14-24 – из уничтоженных погребений

1. Dolna część grubościennego, dużego naczynia o silnie wyodrębnionym dnie, szarobrunatnego z czarnymi plamami, zewnątrz piascowo obmazowanego, szorstkiego, wewnątrz gładkiego. Średn. dna 14-14,5 cm, wys. zach. 12 cm (ryc. 6, 15). 2. Drobne ułamki ceramiki, zewnątrz szorstkie o zdartych powierzchniach, wewnątrz gładkie. 3. Fragment pręta brązowego o kolistym przekroju, w części toradowany. Dług. 2,5 cm (ryc. 9, 4). 4. Przepalone kości.

Grób 18 (7/1963). — zniszczony

Do grobu zaliczono ułamki 4-5 różnych naczyń, w tym trzech naczyń wazowatych, które mogły być popielnicami. Sprawę komplikuje obecność drugiej metryczki informującej, że są to urny odkryte w 1946 roku, a więc pochodzące z rozkopywań I. Błaskiewiczza.

1. Dolna część i ułamki górnej partii wazy o łagodnym załomie brzośca i stożkowej szyi, szarobrunatnej, gładkiej. Średn. brzośca 22 cm, średn. dna 11 cm, wys. zach. 19,5 cm (ryc. 6, 14). 2. Dolna część wazy o brzoścu dwustożkowatym i stożkowej szyi, zdobionej na górnej części brzośca rogowatymi guzkami i ukośnymi żłobkami, zewnątrz czarnej, wewnątrz brunatnej, gładkiej. Średn. brzośca około 15 cm, średn. dna 6 cm (ryc. 6, 9). 3. Fragment wazy o brzoścu dwustożkowatym i wyodrębnionej szyi stożkowej, zdobionej na górnej części brzośca ukośnymi żłobkami. Średn. brzośca około 18 cm (ryc. 6, 13). 4. Ułamki cienkościennego naczynia, brunatne, gładkie. Niektóre zewnątrz zdarte, szorstkie. 5. Fragment brzoza naczynia, brunatny, gładki. Średn. wylewu około 14 cm (ryc. 6, 12).

Grób 19 (8/1963). — ciałopalny zniszczony

Na głębokości 16 cm znajdowały się szczątki dwóch naczyń i liczne drobne przepalone kości.

1. Pojedyncze ułamki cienkościennego naczynia, zewnątrz brunatne, wewnątrz czarne, gładkie. 2. Pojedyncze ułamki bardziej grubościennego naczynia, zewnątrz brunatne, chropawe, wewnątrz czarne, gładkie. 3. Liczne drobne przepalone kości.

Grób 20 (9/1963). — ciałopalny zniszczony

Na głębokości 22 cm znajdowały się ułamki przynajmniej dwóch zniszczonych naczyń i nieliczne spalone kości.

1. Ułamki z przydennej części naczynia wazowatego, grubościennie, brunatne, gładkie. Średn. dna 8 cm (ryc. 8, 1). 2. Ułamki z partii przydennej naczynia, brunatne, szorstkie. Średn. dna 8 cm (ryc. 8, 4). 3. Liczne ułamki z brzośca jednego lub dwóch naczyń, brunatne, gładkie (ryc. 8, 2), lub zewnątrz brunatne, szorstkie, wewnątrz czarne, gładkie (ryc. 8, 3). 4. Pojedyncze przepalone kości.

Grób 21 (10/1963). — ciałopalny popielnicowy

W grobie znajdowały się ułamki dolnej części popielnicy (1) oraz pojedyncze fragmenty z innych naczyń.

1. Ułamki dolnej części i dalsze fragmenty naczynia, zewnątrz jasnobrunatnego, wewnątrz ciemnobrunatnego, gładkiego. Średn. dna 12 cm (ryc. 8, 5). 2. Pojedyncze fragmenty z przydennej części naczynia, zewnątrz jasnobrunatne, wewnątrz czarne, gładkie. Średn. dna około 14 cm (ryc. 8, 6). 3. Fragment cienkościennego naczynia, zewnątrz rdzawy, wewnątrz brunatny, gładki. 4. Pojedyncze przepalone kości.

Grób 22 (11/1963). — ciałopalny popielnicowy

Do grobu zaliczono wazę (1), będącą popielnicą oraz ułamki 5-6 dalszych naczyń. Wedle zapisu w inwentarzu polowym w grobie tym znajdowała się tylko waza (1). Pozostałe pozycje nie zostały tam odnotowane. Nie ma więc pewności czy faktycznie pozostałe fragmenty pochodzą z tego grobu, czy też nastąpiła jakaś pomyłka.

1. Dolna część i fragmenty partii górnej wazy o dwustożkowatym brzoścu o łagodnym załomie i o stożkowej szyi, zewnątrz czarnej, wewnątrz czerwonej, gładkiej. Średn. wylewu około 20 cm, średn. brzośca 26 cm, średn. dna 12 cm, wys. 23,5 cm (ryc. 8,

11). 2. Fragmenty dolnej części naczynia, jasnobrunatnego, zewnątrz gładkiego, wewnątrz szorstkiego. Średn. dna 12 cm (ryc. 8, 7). 3. Fragment przydenny naczynia, brunatny, gładki, zewnątrz w części o zdartej, szorstkiej powierzchni. Średn. dna 12 cm (ryc. 8, 12). 4. Fragment przydenny naczynia, zewnątrz szarobrunatny, wewnątrz czarny, gładki (ryc. 8, 9). 5. Fragment wazy o wyodrębnionej stożkowej szyi, jasnobrunatny, gładki, w części o szorstkiej, zdartej powierzchni (ryc. 8, 8). 6. Ułamki dolnej części naczynia, zewnątrz brunatne, szorstkie, wewnątrz czarne, gładkie. Średn. dna około 8-9 cm (ryc. 8, 13). 7. Fragment brzoza naczynia, bladeogłasty, szorstki. Średn. wylewu 16 cm (ryc. 8, 10).

Materiały ze zniszczonych grobów.

1. Bransoleta brązowa z pręta o przekroju kolistym i cieniejących końcach założonych na siebie, zdobiona grupami poprzecznych kresek i ukośnych kresczek. Ornament jest mocno wytarty. Średn. 7,5 cm, grub. 0,8 cm (ryc. 9, 8), Muz. Okr. Rzeszów. 2. Bransoleta brązowa z taśmy o przekroju płasko-wypukłym. Średn. 6,4-6,5 cm (ryc. 9, 7), Muz. Arch. Kraków 7850. 3. Fragment szpili brązowej o soczewkowej główce, z dwoma zgrubieniami nacinanymi na obwodzie, na trzonku poniżej główki. Dług. zach. 3,7 cm (ryc. 9, 2), Muz. Arch. Kraków 7850. 4. Szpila brązowa, silnie skorodowana, o główce dwustożkowej, nacinanej na załomie, zdobiona na trzonku pod główką delikatnie rytymi kresczkami ukośnymi, tworzącymi motyw jodełki. Dług. 12,7 cm (ryc. 9, 1), Muz. Okr. Rzeszów 135. Dar M. Aleksiewiczza. 5. Skręt z cienkiego drutu złotego o ponad dwóch zwojach. Średn. 1,2 cm, waga 1,01 g (ryc. 9, 3), Muz. Arch. Kraków 7580. 6. Fragment żelaznej tulejki (wedle K. Moskwy zapewne grotu oszczepu) z cieniutką blaszką brązową wewnątrz. Średn. 1,4 cm, dług. zach. 3,6 cm. Dawniej Muz. Okr. Rzeszów z badań w 1963 r. — zaginął. 7. Fragment wazy o brzoścu baniastym i o wyodrębnionej szyi stożkowej, zdobionej na brzoścu nalepionymi ukośnymi guzkami podłużnymi i ukośnymi bruzdami, zewnątrz jasnobrunatnej, wewnątrz czarnej, gładkiej. Średn. brzośca około 17-18 cm (ryc. 8, 14). 8. Fragment cienkościennego wazy o brzoścu dwustożkowatym i wyodrębnionej szyi, jasnobrunatny, gładki (ryc. 8, 5). 9. Fragment zapewne wazy o wyodrębnionej szyi, jasnobrunatny, zewnątrz gładki, wewnątrz szorstki o zdartej powierzchni (ryc. 8, 16). 10. Fragment wazy dwustożkowej, zdobionej na górnej części brzośca delikatnie rytymi ukośnymi kreskami, szarobrunatny, gładki (ryc. 8, 17). 11. Przydenny fragment naczynia, szarobrunatny, szorstki. Średn. dna 8 cm (ryc. 8, 18). 12. 28 drobnych ułamków z różnych naczyń.

Pozycje 7-12 pochodzą z badań wykopaliskowych G. Leńczyka w 1946 roku. Muz. Arch. Kraków 7850.

13. Dolna część wazy zdobionej na brzoścu rogowatymi guzkami i wąskimi, ukośnymi żłobkami, jasnobrunatnej, gładkiej. Średn. brzośca 24 cm, średn. dna 12 cm, wys. zach. 10 cm (ryc. 8, 24). 14. Fragment stożkowej szyi wazy, brunatny, szorstki. Średn. wylewu 14 cm (ryc. 8, 20). 15. Przydenna część naczynia, zewnątrz brunatnego, wewnątrz czarnego, gładkiego. Średn. dna 11 cm (ryc. 8, 22). 16. Przydenna część naczynia, zewnątrz brunatnego, wewnątrz czarnego, gładkiego. Średn. dna 10 cm (ryc. 8, 23). 17. Przydenna część naczynia, brunatnego lub ceglastobrunatnego, gładkiego. Średn. dna 11 cm (ryc. 8, 19). 18. Fragment cienkościennego misy o rozchyłonym brzoścu, zewnątrz jasnobrunatny, szorstki, wewnątrz czarny, gładki (ryc. 8, 21). 19. Duża ilość drobnych ułamków z różnych naczyń, zewnątrz ceglaste, wewnątrz czarne, gładkie lub zewnątrz chropawe.

Pozycje 13-19 pochodzą z rozkopywań I. Błaskiewiczza w 1946 roku, zapewne między innymi z grobów 10 i 11. Muz. Okr. Rzeszów 2446.

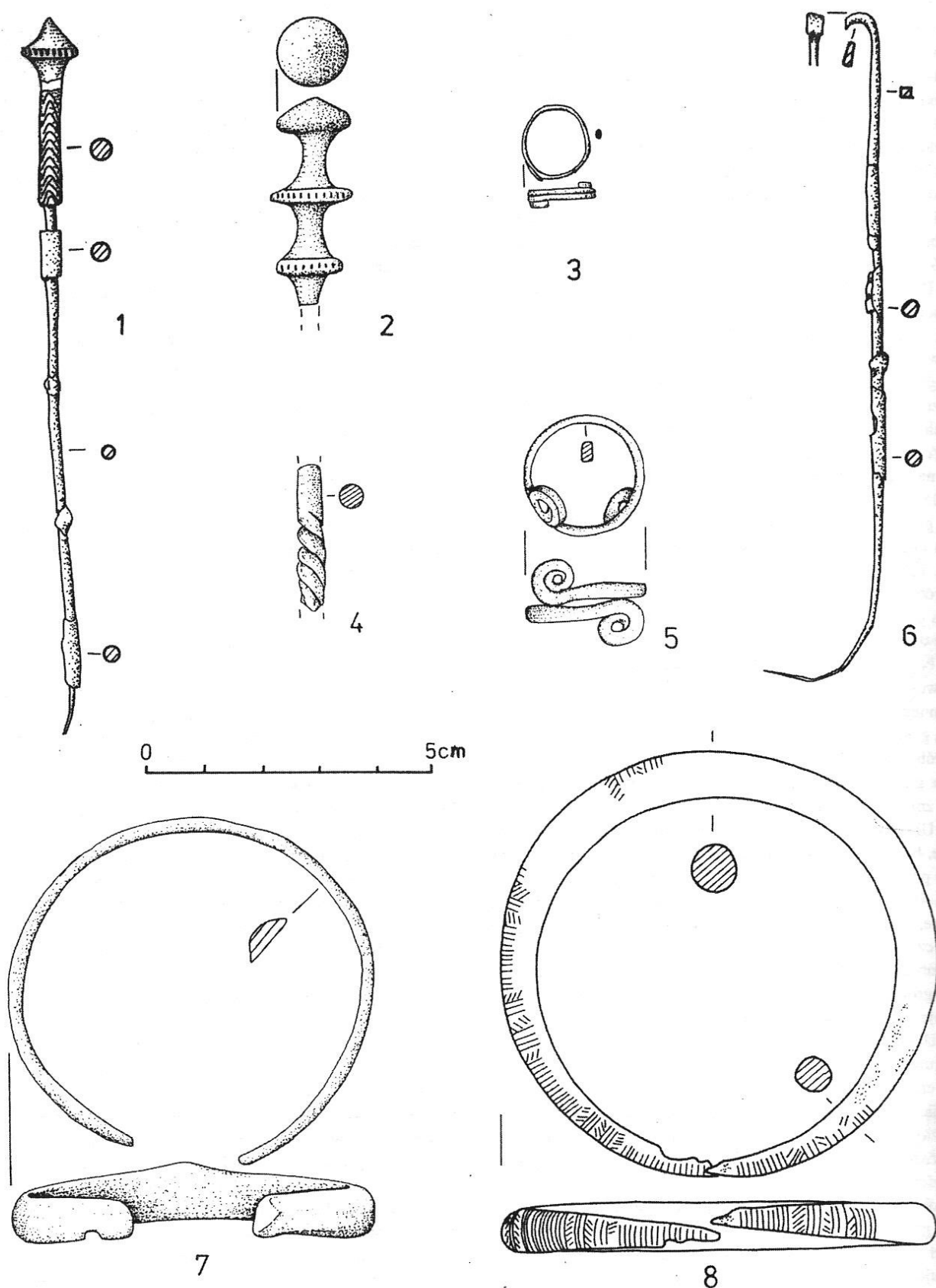

Рис. 9. Выробы брззове и злото (3) з гробов. 1-4, 7, 8 – Альбигова, гм. Ланьцут, ст. 1; 5 – Косина, гм. Ланьцут, ст. 1; 6 – Крачкова, гм. Ланьцут, ст. 1

Abb. 9. Erzeugnisse aus Bronze und Gold (3) aus den Bestattungen. 1-4, 7-8 – Albigowa, Gem. Łańcut, Fundpl. 1; 5 – Kosina, Gem. Łańcut, Fundpl. 1; 6 – Kraczkowa, Gem. Łańcut, Fundpl. 1

Рис. 9. Бронзвые и золоиые (3) изделия из погребений. 1-4, 7, 8 – Альбигова, гм. Ланьцут, пам. 1; 5 – Косина, гм. Ланьцут, пам. 1; 6 – Крачкова, гм. Ланьцут, пам. 1

KOSINA GM. ŁAŃCUT

Cmentarzysko (stan. 1) położone jest w ogrodzie plebańskim, na zachód od kościoła. W 1956 roku w wykopie pod słup sieci elektrycznej natrafiono na naczynie ze spalonymi kośćmi wewnątrz. Wśród kości znaleziono pierścionek brązowy. popielnicę zniszczono, a pierścionek przekazano do Muzeum Okręgowego w Rzeszowie. W zbiorach Muzeum w Rzeszowie znajdują się jeszcze ułamki ceramiki znajdowane obok plebanii. (K. Moskwa 1976, s. 219; M. Gedl 1998, s. 195).

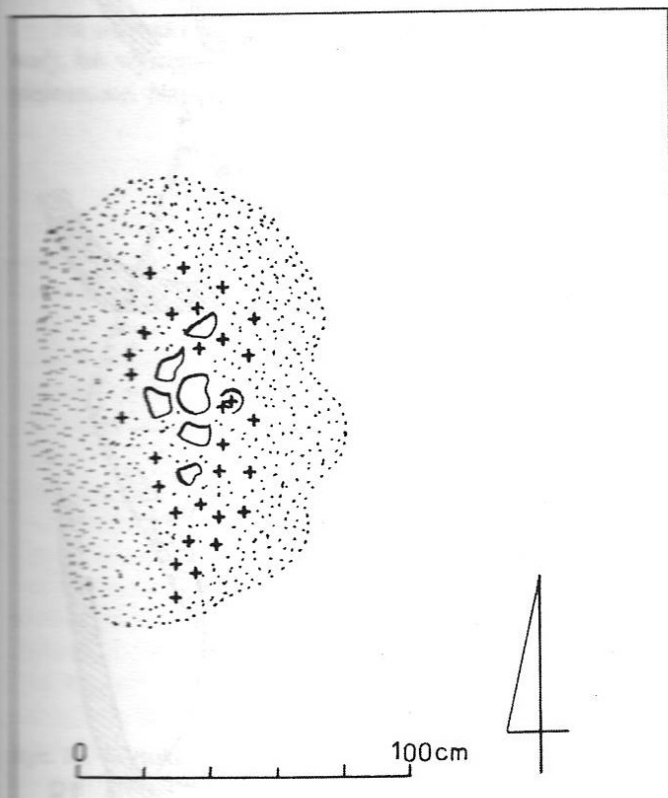
1. Pierścionek z drutu brązowego o przekroju czworobocznym, z tarczami ślimacnicowymi na końcach założonych na siebie. Średn. 2 cm (ryc. 9, 5). Muzeum Okręgowe Rzeszów 474.

2. Pięć fragmentów ceramiki grupy tarnobrzesckiej, w tym brzeg naczynia, brunatny, lekko szorstki (ryc. 11, 1). Znalezione w 1958 r. Muzeum Okręgowe Rzeszów 505.

3. 21 ułamków z różnych naczyń grupy tarnobrzesckiej. Muzeum Okręgowe Rzeszów 1109.

KRACZKOWA, GM. ŁAŃCUT

Cmentarzysko (stan. 1) położone jest około 1200 m na południe od kościoła, na polu Ludwika, Sebastiana i Michała Uchmanów. Na popielnicę natrafiano tu od schyłku XIX wieku podczas prac rolnych. W naczyniach spotykano nie-

Ryc. 10. Kraczkowa, gm. Łańcut, st. 1. Plan grobu odkrytego w 1957 roku przez A. Kunysza.

Abb. 10. Kraczkowa, gm. Łańcut, Fundpl. 1. Grab vom 1957. (Forschungen von A. Kunysz)

Рис. 10. Крачкава, гм. Ланьцут, пам. 1. План погребения, открытого А. Кунышом в 1957 году

kiedy wyroby brązowe. Jedną szpilę brązową zabezpieczył Sebastian Uchman i przekazał do Muzeum Okręgowego w Rzeszowie (nr 136). W 1952 roku w czasie orki odsłonięto dalsze groby i krótkie badania ratownicze przeprowadzili Jerzy Potocki i Helena Zollówna w owym czasie studenci archeologii Uniwersytetu Jagiellońskiego. Odkryli oni przynajmniej dwa zniszczone groby i zabezpieczyli materiały z dalszych rozoranych grobów. Materiał zabytkowy z tych badań złożono w Muzeum Archeologicznym w Krakowie (nr 8380). Nie natrafiłem natomiast na dokumentację opisową i rysunkową z tych badań. W 1957 roku ponownie w czasie orki natrafiono na grób ciałopalny. Powiadomiony o odkryciu Antoni Kunysz założył na polu wykop o rozmiarach 2 x 5 m, w obrębie którego zabezpieczył resztki zniszczonego grobu i nie natrafił na dalsze pochówki. Dokumentację i materiał z tych badań złożono w Muzeum Okręgowym w Rzeszowie (nr 492). Na temat odkryć i badań ukazały się wzmianki w literaturze (M. Aleksiewicz 1953; H. Zollówna 1953, s. 236; A. Żaki 1953; K. Moskwa 1976, s. 220–221; M. Gedl 1998, s. 196).

Grób zniszczony orką w 1952 roku.

1. Ułamki z dolnej części naczynia, ceglaste, zewnątrz chropawe, wewnątrz gładkie, rozsypujące się. Średn. dna 8 cm (ryc. 11, 6). 2. Ułamki z dolnej części naczynia, ceglaste, zewnątrz chropawe, wewnątrz gładkie. Średn. dna 12 cm (ryc. 11, 10). 3. Pojedyncze fragmenty misy profilowanej, czarne, gładkie (ryc. 11, 8, 9). 4. Fragmenty placka glinianego, ceglastobrunatnego, z jednej strony szorstkie, z drugiej gładkie. Średn. około 22 cm (ryc. 11, 7). 5. Częściowo zachowany czerpak, o wyodrębnionej szyi, stosunkowo grubościenny, ciemnobrunatny, gładki. Średn. brzuśca 7 cm (ryc. 11, 5).

Grób 1 zbadany w 1952 roku

1. Ułamki dolnej części naczynia, zewnątrz czarnobrunatne, wewnątrz brunatne, gładkie, rozsypują się. Średn. dna 8 cm (ryc. 11, 2); 2. Przydenna część naczynia, zewnątrz brunatna, wewnątrz czarna, gładka. Średn. dna 6 cm (ryc. 11, 4). 3. Fragment misy lub czerpaka o brzegu zagiętym do środka, zewnątrz szaroczarny, wewnątrz czarny, gładki. Średn. wylewu 8 cm (ryc. 11, 3).

Materiał ze skupisk 2, 4, 5, z badań w 1952 r. (zsypany razem).

1. Dolna część naczynia, zewnątrz brunatna, wewnątrz czarna, gładka. Średn. dna 9 cm (ryc. 11, 17). 2. Dolna część naczynia, zewnątrz brunatna, lekko szorstka, wewnątrz czarna, gładka. Średn. dna 9 cm (ryc. 11, 15). 3. Fragment brzegu naczynia, czarny, gładki (ryc. 11, 13). 4. Fragment misy o brzegu silnie zagiętym do środka, zewnątrz brunatny, wewnątrz czarny, gładki (ryc. 11, 14).

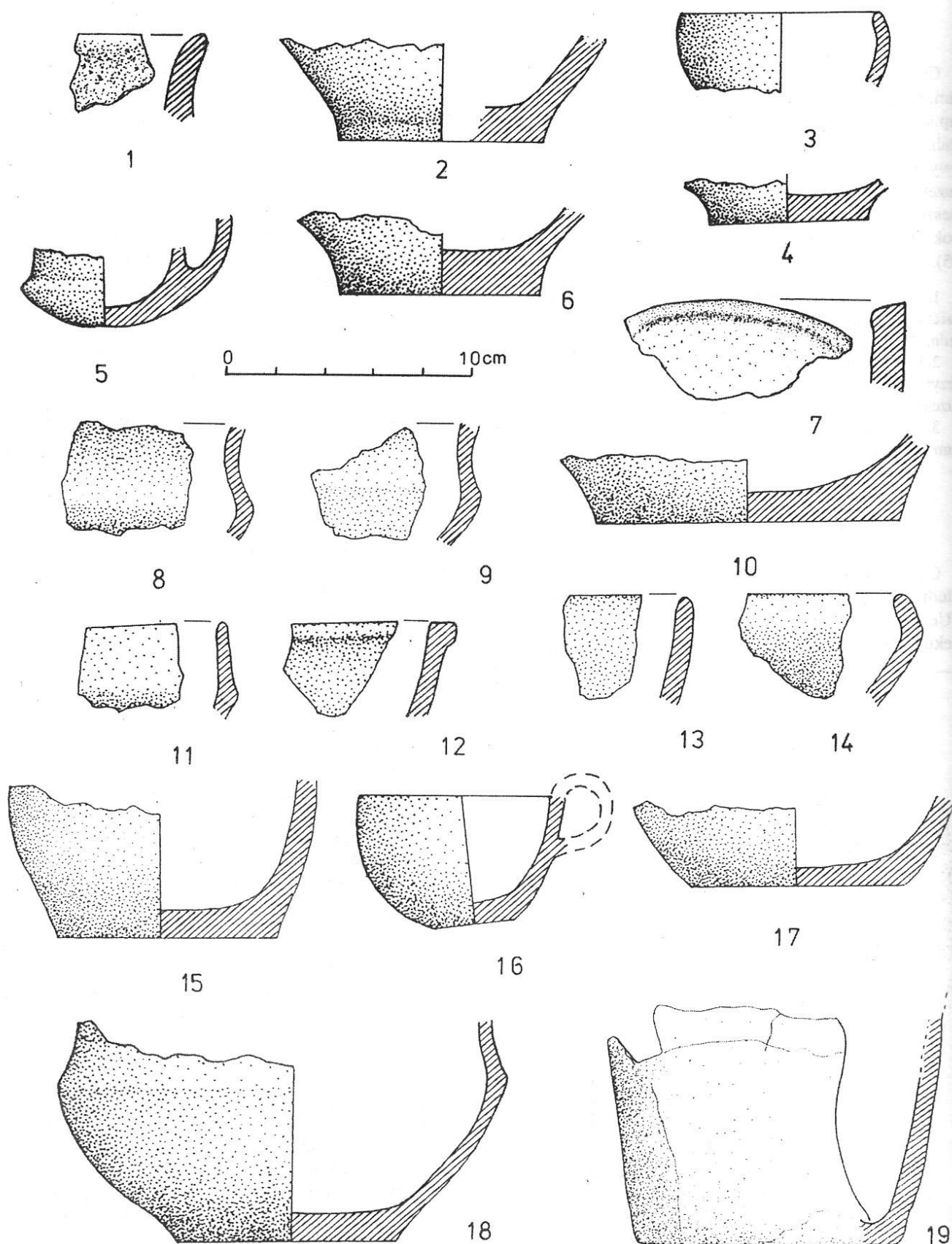
Materiał prawdopodobnie z jednego obiektu z badań w 1952 r. lub ze zniszczonych grobów.

1. Dolna część naczynia, zewnątrz przy dnie brunatnego, w górnej partii i wewnątrz czarnego, gładkiego. Średn. dna 9 cm, wys. zach. 9 cm (ryc. 11, 18). 2. Fragment brzegu naczynia, czarny, lśniący (ryc. 11, 11). 3. Czerpak półkulisty, ceglasty, zewnątrz szorstki, wewnątrz gładki. Średn. wylewu 8,5 cm, średn. dna 3,5 cm, wys. 4,5–5,5 cm (ryc. 11, 16). 4. Fragment brzegu naczynia o zgrubiałej krawędzi, brunatny, gładki (ryc. 11, 12). 5. Dwa fragmenty grubościennego naczynia, brunatne, gładkie.

Grób zniszczony w 1957 r.

Na głębokości 20 cm znajdowała się dolna część naczynia (1) ze spalonymi kośćmi wewnątrz. Szczątki grobu rozwleczone były na przestrzeni o rozmiarach 80 x 130 cm (ryc. 10).

1. Dolna część naczynia zapewne jajowatego, szarobrunatnego, gładkiego. Średn. dna 11 cm, wys. zach. 9 cm (ryc. 11, 19). 2. Poje-

Ryc. 11. Fragmenty naczyń glinianych z grobów. 1 – Kosina, gm. Łańcut, st. 1; 2-19 – Krackowa, gm. Łańcut, st. 1
 Abb. 11. Keramikfragmente aus den Bestattungen. 1 – Kosina, Gem. Łańcut, Fundpl. 1; 2-19 – Krackowa, Gem. Łańcut, Fundpl. 1
 Рис. 11. Фрагменты глиняных сосудов из погребений. 1 – Косина, гм. Ланьцут, пам. 1; 2-19 – Крачкова, гм. Ланьцут, пам. 1

dynamiczne fragmenty ceramiki, zewnątrz ceglaste, chropawe, wewnątrz lśnące, gładkie. 3. Drobne przepalone kości.

Z grobu zniszczonego przed podjęciem badań

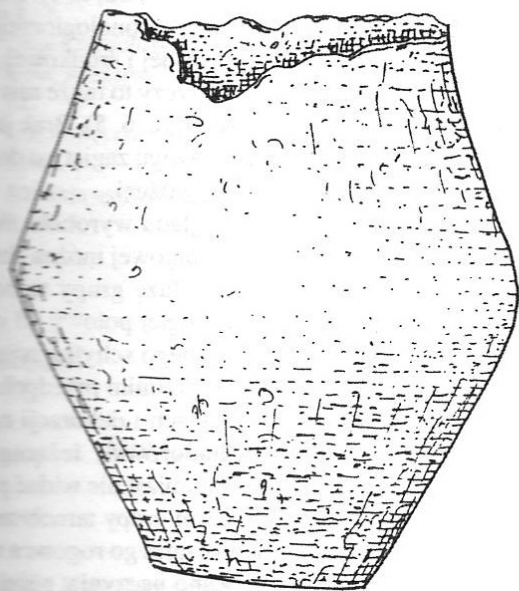
1. Szpila brązowa o końcu rozklepanym i zwiniętym w uszko.

Silnie zniszczona przez korozję. Długość 13 cm (ryc. 9, 6).

WYSOKA, GM. ŁAŃCUT

Przypuszczalne cmentarzisko (stan. 1) położone jest na polu sąsiadującym od strony północno-zachodniej z zabudowaniami plebanii. Przed rokiem 1947, wedle relacji ówczesnego proboszcza ks. Stanisława Sabata, na głębokości około 40 cm natrafiono na popielnicę, którą zniszczono. Tylko jedna popielnica dwustożkowata (ryc. 12) oraz ułamki ceramiki miała trafić do Muzeum Okręgowego w Rzeszowie. Materiału tego nie udało mi się odnaleźć. Późniejsze kontrole i badania powierzchniowe (m.in. w latach 1983 i 1985) przyniosły odkrycie różnych ułamków ceramiki neolitycznej i z epoki brązu, które zakwalifikowano jako materiały z osady. W 1995 roku W. Blajer przeprowadził na stanowisku badania wykopaliskowe, które doprowadziły do odkrycia pozostałości wielokulturowej osady, w tym także obiektów z epoki brązu, zwłaszcza kultury mierzanowickiej i trzcinieckiej. Nie natrafiono natomiast na groby, ani też na inne ślady cmentarzyska. (G. Leńczyk 1948a, s. 168; T. Aksamit 1962, s. 43; K. Moskwa 1976, s. 334; M. Gedl 1998, s. 242–243).

Na wszystkich wymienionych tu stanowiskach występowały, lub występować miały (Wysoka), groby ciałopalne popielnicowe. Najwięcej informacji na temat grobów dostar-

Ryc. 12. Wysoka, gm. Łańcut, st. 1. Szkic popielnicy odkrytej przed 1947 rokiem. rysunek w archiwum Muzeum Archeologicznego w Krakowie. Brak skali zmniejszenia

Abb. 12. Wysoka, Fundpl. 1, Gem. Łańcut. Urne – Entdeckung vor 1947. (Zeichnung aus dem Archiv von Archäologisches Museum in Kraków). Ohne Maßstab.

Рис. 12. Высока, гм. Ланьцут, пам. 1. Эскиз урны, выявленной до 1947 года. Рисунок из архива Археологического музея в Кракове. Масштаб отсутствует.

czyło cmentarzysko w Albigowej, gdzie zbadano największej obiektów. Podobny obraz jak w Albigowej rysuje się na podstawie dokonanych odkryć na cmentarzysku w Kraczkowej. Natomiast nie wiele można powiedzieć na temat stanowisk w Kosinie i Wysokiej.

Na cmentarzysku w Albigowej groby ciałopalne, popielnicowe, były stosunkowo płytko wkopane. Przyczyniło się to do znacznego zniszczenia cmentarzyska w wyniku przeprowadzonej niwelacji części stanowiska pod zabudowę, bądź też podczas orki. W większości przypadków zachowały się jedynie dolne partie naczyń glinianych. Taką samą sytuację stwierdzono na cmentarzysku w Kraczkowej. W nielicznych lepiej zachowanych obiektach można było stwierdzić, że grób tworzyła jedna popielnica, zawierająca wewnątrz przepalone kości, nakryta misą odwróconą dnem do góry. Jest to forma grobu najbardziej pospolita w obrębie całej grupy tarnobrzeskiej. W niektórych grobach bezpośrednio obok siebie ustawione były dwa naczynia ze spalonymi kośćmi wewnątrz (grób 10 w Albigowej). Obecność w niektórych grobach przydennych partii dwóch naczyń, które mogły być popielnicami (Albigowa, groby 6 i 14; niektóre zespoły ceramiki z Kraczkowej) sugerują, że mogły to być pierwotnie dwie popielnice ustawione tuż obok siebie. W odniesieniu do cmentarzyska w Albigowej brak jest informacji pewnym znalezieniu w grobie naczynia, które można uznać za przystawkę. Może sytuacja taka zachodziła w grobie 10, ale opis tego zespołu nie jest kompletny. Natomiast na cmentarzysku w Kraczkowej występujące tam czerpaki mogły pełnić funkcję przystawek, o ile nie znajdowały się w nich bardzo drobne przepalone szczątki małych dzieci.

Niektóre z grobów wyposażone były w wyroby brązowe. Napewno w grobie 7 z Albigowej wewnątrz popielnicy, na warstwie przepalonych kości złożona była szpila brązowa. Także wewnątrz popielnicy wśród spalonych kości znaleziono brązowy pierścionelek w Kosinie. Pozostałe wyroby brązowe i kółko z drutu złotego pochodzą ze zniszczonych grobów. Także w odniesieniu do fragmentu pręta brązowego zaliczonego do grobu 17 nie wiadomo gdzie był on pierwotnie złożony w grobie.

Gdy chodzi o datowanie omawianych tu cmentarzysk, to także stosunkowo najczęściej można powiedzieć na temat cmentarzyska w Albigowej. Bransoleta (ryc. 9, 8) wykonana z pręta brązowego o cieniejących końca zdobiona (niestety silnie wytartym) ornamentem w postaci grup poprzecznych kresek i ukośnych kreseczek, należy do form spotykanych w skarbach zaliczanych do typu Sieniawa. Analogie i formy zbliżone można wskazać między innymi w skarbach z Rzeszowa (M. Gedl 1998, s. 42, ryc. 16, 5) i z Maćkówki (W. Blajer 1987, ryc. 10, b; 11, a, b; 12, a, b; 13, b-e), a także w grobach z wczesnej fazy grupy tarnobrzeskiej w Grodzisku Dolnym (S. Czopek 1996, tabl. XXIV, 9; XXXIX, 1, 2, 7; XLIII, 3). Pozwala to na datowanie owej bransolety na młodszą połowę III okresu epoki brązu, odpowiadającą w przybliżeniu okresowi Hallstatt A₁. Druga bransoleta z Albigowej (ryc. 9, 7), wykonana z taśmy o przekroju płaskowypukłym, niezdobiona, ma analogie na cmentarzysku w Bachórze-Chodorówce (M. Gedl 1994, tabl. XIX, 6, 7; XXI, 6; XXX, 1; XCVII, 8, 13), gdzie między innymi podob-

ne okazy zdobiły kości rąk w grobie szkieletowym 114 (M. Gedl 1994, s. 105), zaliczanym do najstarszej fazy użytkowania tego cmentarzyska. Podobna bransoleta znana jest z wczesnotarnobrzeskiego grobu szkieletowego z Chodaczowa (S. Czopek 1996, tabl. XVI, 10). Sugeruje to związek omawianej bransolety z Albigowej także z wczesną fazą grupy tarnobrzeskiej. Przypomnieć jednak należy, że bransolety wykonane z taśmy brązowej o przekroju płasko-wypukłym mogły w grupie tarnobrzeskiej trwać dłużej, aż do fazy późnej (K. Moskwa 1976, s. 28; 323, ryc. 81, d).

Fragmentarycznie zachowana szpila brązowa (ryc. 9, 2) o główce soczewkowatej i dwóch zgrubieniach na trzonku poniżej główki, należy do grupy dużych szpil o podobnych zgrubieniach na trzonkach pod główką, które można datować na młodszą fazę III okresu epoki brązu (M. Gedl 1998, s. 37) i których związek z wczesną fazą grupy tarnobrzeskiej nie budzi zastrzeżeń. Druga szpila z Albigowej o dwustożkowatej główce nacinanej na załomie, zdobiona pod główką ukośnymi kresczkami tworzącymi jodełkę (ryc. 9, 1) należy do grupy szpil o dosyć szerokich ramach chronologicznych. Nacinanie załomu główki dwustożkowatej może sugerować związek tej szpili także z wczesną fazą grupy tarnobrzeskiej, ale raczej z młodszym jej odcinkiem, który może odpowiadać IV okresowi epoki brązu. Zniszczona szpila brązowa o końcu rozklepanym i zwiniętym w uszko z grobu 7 nie ma znaczenia przy próbach datowania. Pozostałe wyroby metalowe z Albigowej: fragment pręta częściowo tordowany wykonany z brązu (ryc. 9, 4), skręt z drutu złotego (ryc. 9, 3), podobnie jak brązowy pierścionelek z Kosiny (ryc. 9, 5) zupełnie nie dają podstaw do datowania. Na terenie cmentarzyska w Albigowej luźno znaleziony został fragment żelaznej tulei z cienką blaszką brązową wewnątrz (który zaginął). Związek tego przedmiotu z grobami grupy tarnobrzeskiej wcale nie jest pewny i nie można na jego podstawie sugerować, że cmentarzysko w Albigowej używane było jeszcze we wczesnej epoce żelaza.

Naczynia gliniane z Albigowej w większości zachowane są w dolnych partiach lub w ułamkach. Przeważnie były niezdobione. Gdy chodzi o ogólne formy i sposób ich wykonania, to mają one cechy typowe dla ceramiki grupy tarnobrzeskiej, ale trudno je bardziej dokładnie datować. Niewątpliwie brak jest w materiale którym dysponujemy z tego cmentarzyska naczyń o esowatym profilu uważanych za typowe dla najwcześniejszej fazy grupy tarnobrzeskiej, które mogły być współczesne niektórym wyrobom metalowym pochodzącym ze zniszczonych grobów (ryc. 9, 2, 7, 8), a związanym niewątpliwie z najwcześniejszą fazą grupy tarnobrzeskiej. Być może najstarsza partia cmentarzyska uległa wcześniej zniszczeniu i zachowały się jedynie bardziej efektowne wyroby brązowe. Nie można też wykazać w materiale ceramicznym z Albigowej naczyń, lub ich fragmentów, które można by było zaliczyć do najmłodszej fazy grupy tarnobrzeskiej, datowanej już na wczesną epokę żelaza. W tym świetle związek luźno znalezionego fragmentu tulei żelaznej z grobami grupy tarnobrzeskiej wydaje się nie pewny.

Wśród materiałów ceramicznych z omawianego cmentarzyska na uwagę zasługują częściowo zachowane naczynia z grobu 18 (ryc. 6, 9) i ze zniszczonego grobu (ryc. 8, 24),

ozdobione na brzuścu ukośnymi żłobkami i rogowatymi guzkami. Mają one analogie na cmentarzysku w Bachórze-Chodorówce (M. Gedl 1994, tabl. I, 5; XIV, 4; LXXX, 20; LXXXI, 12; LXXXIV, 9), a także na innych stanowiskach w karpackiej strefie grupy tarnobrzeskiej (M. Gedl 1998, s. 68). Kwestia datowania tego rodzaju dekoracji nie przedstawia się całkiem jasno, ale dzięki obecności noża brązowego w grobie 95 na cmentarzysku w Bachórze-Chodorówce, sugeruje się datowanie omawianej dekoracji na IV okres epoki brązu. Może jednak, zwłaszcza w strefie karpackiej, dekoracja rogowatymi guzkami występować także w innych okresach. Z grobu 4 w Albigowej (ryc. 4, 6, 7) i wśród materiałów ze zniszczonych grobów (ryc. 8, 14) na tym cmentarzysku znamy fragmenty naczyń wazowatych ozdobione podłużnymi guzkami ukośnie nalepionymi na brzuścu. Także do tej dekoracji spotykamy analogie na cmentarzysku w Bachórze-Chodorówce, gdzie podobne podłużne guzki nalepiano na brzuścach naczyń ukośnie (M. Gedl 1994, tabl. XXXV, 7) lub pionowo (M. Gedl 1994, tabl. LX, 14; LXXVI, 21; LXXVII, 13; LXXXI, 6; LXXXIX, 2). Dekoracja taka spotykana jest w obrębie grupy tarnobrzeskiej we wszystkich jej fazach i trudno wykorzystać ją do bardziej ścisłych ustaleń chronologicznych. Także zdobienia brzuśca wazy z grobu 8 grupami ukośnych kresek (ryc. 6, 2) nie ma większego znaczenia dla ustaleń chronologicznych. Dotyczy to też niezdobionych bezuchych naczyń wazowatych (ryc. 6, 14; 8, 11), jak też wazki z grobu 7 zaopatrzonej w dwa uszka u nasady szyi (ryc. 4, 21), do której analogię także można znaleźć na cmentarzysku w Bachórze-Chodorówce (M. Gedl 1984, tabl. X, 3).

Popielnice na cmentarzysku w Albigowej nakrywane były misami profilowanymi (ryc. 4, 2, 15, 22; 6, 1). Misy takie nie stanowią dobrego wyznacznika chronologicznego, ale spotyka się je częściej w fazach wczesnej i środkowej grupy tarnobrzeskiej niż w fazie późnej. Dotyczy to także mis o wyodrębnionych, rozchylonych szyjach (ryc. 6, 5). Brak jest natomiast na tym cmentarzysku mis o brzegu zagiętym do środka, które są bardziej typowe dla fazy późnej.

Jak wynika z powyższego przeglądu wyrobów metalowych i ceramiki, cmentarzysko w Albigowej można datować na wczesną i zapewne na środkową fazę grupy tarnobrzeskiej. Użytkowano ją zapewne od drugiej połowy III okresu epoki brązu, być może nawet do samego schyłku tej epoki. Cmentarzysko to, położone na bezpośrednim przedpolu Karpacza, wykazuje podobieństwo w formach i dekoracji naczyń do cmentarzyska z Bachórze-Chodorówki, leżącego już w strefie karpackiej, nad Sanem. Natomiast nie widać powiązań ze stanowiskami z północnej partii grupy tarnobrzeskiej. Jedynie brak domieszki tłuczonego czarnego rogowca w masie ceramicznej, z której wykonywano naczynia, różni ceramikę z Albigowej od ceramiki z cmentarzyska w Bachórze-Chodorówce. W Albigowej używano do schudzania masy ceramicznej tłuczni kamiennego barwy białej lub szarej.

Gdy chodzi o materiał ceramiczny pozyskany na cmentarzysku w Kraczkowej, to trzeba stwierdzić, że prezentuje się on jeszcze gorzej niż ceramika z Albigowej. Zachowały się w Kraczkowej także naogół przydatne partie rozoranych naczyń, na podstawie których trudno uściślać chronologię. Jest

to także materiał typowy dla grupy tarnobrzesckiej. Brak zdobionej ceramiki, a także obecność czerpaków (ryc. 11, 5, 16), mis czy miseczek o brzegu zagiętym do środka (ryc. 11, 3, 14) oraz placka glinianego (ryc. 11, 7) różni ten zespół ceramiki od ceramiki z cmentarzyska w Albigowej. Wydaje się słusznym stwierdzenie, że w materiale ceramicznym z Kraczkowej można się dopatrzeć elementów bardziej charakterystycznych dla fazy późnej. Przypuszczalnie cmentarzysko to, a przynajmniej jego fragment dotąd badany, użytkowano w fazie środkowej i być może w późnej, u schyłku epoki brązu i może także we wczesnej epoce żelaza. Jedyna szpila brązowa z Kraczkowej (ryc. 9, 6), o końcu rozklepanym i zwińniętym w uszko nic nie wnosi do ustaleń chronologicznych. O datowaniu cmentarzysk z Kosiny i Wysokiej trudno powiedzieć coś bardziej konkretnego. Nawet w odniesieniu do tego ostatniego stanowiska brak jest pewności czy rzeczywiście znajdowało się tam cmentarzysko.

Bardzo zły stan zachowania wspomnianych cmentarzysk nie daje podstaw do podejmowania prób ustalenia ich rozmiarów i ilości złożonych na nich pochówków. Wydaje się jednak, że zarówno cmentarzysko w Albigowej, jak i w Kraczkowej, to były duże nekropole, o setkach pochówków, użytkowane przez dłuższy okres czasu. Powyżej omówione cmentarzyska grupy tarnobrzesckiej, do których dołączyło nowoodkryte cmentarzysko w Lipniku, są dosyć regularnie rozmieszczone w okolicach Łańcuta (ryc. 1). Poszczególne obiekty dzielą odległości rzędu kilku kilometrów. Wydaje się nader prawdopodobnym, że cmentarzyska te użytkowane były przez poszczególne, sąsiadujące ze sobą społeczności w środkowych i młodszych okresach epoki brązu. Cmentarzyska te mogą stanowić ważny element dla badań nad strukturą osadniczą ludności grupy tarnobrzesckiej na terenie Podgórza Rzeszowskiego.

WYKAZ CYTOWANEJ LITERATURY

- Aksamit T.
1962 *Sprawozdanie z działalności Ośrodka Archeologicznego w Rzeszowie w latach 1960–1961*, „Sprawozdanie Rzeszowskiego Ośrodka Archeologicznego za rok 1962”, Rzeszów, s. 42–44.
- Aleksiewicz M.
1953 *Kraczkowa, pow. Łańcut*, „ZOW”, R. 22, s. 147.
- Bilajer W.
1985 *Stan badań nad południowym zasięgiem kultury trzcinieckiej*, „AAC”, t. 24, s. 61–88.
- 1987 *Skarby brązowe ze Stefkowej i Maćkówki*, „Materiały i Studia Muzealne”, t. 6, Przemyśl, s. 91–146.
- Cropek S.
1996 *Grupa tarnobrzescka nad środkowym Sanem i dolnym Wisłokiem*, Rzeszów.
- Gedl M.
1994 *Cmentarzysko z epoki brązu w Bachórze-Chodorówce*, Kraków.
1998 *Młodsza epoka brązu we wschodniej części polskich Karpat*, Kraków.
- Koperski A.
1972 *Badania archeologiczne w Trójczycach pow. Przemyśl w latach 1967–1970*, „Spr. Arch.”, t. 24, s. 299–306.
1975 *Wyniki najnowszych badań archeologicznych w Trójczycach pow. Przemyśl*, „AAC”, t. 15, s. 67–73.
- Leńczyk G.
1948a *Nowe stanowiska przedhistoryczne w woj. rzeszowskim*, „Sprawozdania z Czynności i Posiedzeń PAU”, nr 49, Kraków, s. 166–169.
1948b *Cmentarzysko kultury „łużyckiej” w Albigowej (pow. łańcucki)*, „ZOW”, R. 17, s. 85.
- Moskwa K.
1963 *Badania wykopaliskowe w Albigowej powiat Łańcut (neolit i kultura łużycka)*, „Sprawozdanie Rzeszowskiego Ośrodka Archeologicznego za rok 1963”, Rzeszów, s. 14–15.
1976 *Kultura łużycka w południowo-wschodniej Polsce*, Rzeszów.
- Zollówna H.
1953 *Archeologiczna Ekspedycja Podkarpacka*, „ZOW” R. 22, s. 235–236.
- Żaki A.
1953 *Kraczkowa, pow. Rzeszów*, „ZOW” R. 22, s. 75.

Marek Gedl

Die Gräberfelder der Tarnobrzeg-Gruppe in der Umgebung von Łańcut

Zusammenfassung

Aus der Vorgebirgszone (sog. Pogórze Rzeszowskie), die sich nördlich von Karpaten erstreckt, stammt eine große Menge von vorgeschichtlichen Funden, darunter die zahlreichen Spuren der bronzezeitlichen Besiedlung. Im mittleren und jüngeren Abschnitt der Bronzezeit und in der Früheisenzeit (Bronze D – Hallstatt D) wurde dieses Gebiet von der Bevölkerung der Tarnobrzeg-Gruppe besiedelt. Es zeigt sich im Fundmaterial ein deutliches Übergewicht der Siedlungen zu den Gräberfeldern. Im östlichen Teil von Pogórze befindet

sich nur ein einziges Gräberfeld der Tarnobrzeg-Gruppe (Trójczyce, Gem. Orly). Die Gräberfelder sind hauptsächlich in der westlichen Zone, in der Umgebung von Łańcut, verbreitet (Abb. 1). Besondere Beachtung verdient das Gräberfeld von Albigowa, Gem. Łańcut. Die in den Jahren 1946 und 1963 durchgeführten Grabungen erbrachten insgesamt 22 Gräber (Abb. 2–8; 9, 1–4, 7, 8). Systematisch wurde auch in den Jahren 1952 und 1957 das Gräberfeld von Kraczkowa, Gem. Łańcut erforscht (Abb. 9, 6; 10; 11, 2–10). Im vorlie-

genden Beitrag wurden die Forschungsergebnisse und Materialien aus diesen Gräberfelder zusammengestellt. Bei den Fundstellen von Kosina und Wysoka, Gem. Łańcut handelt es sich um Einzelfunde. Das neu entdeckte (1998) Gräberfeld von Lipnik, Gem. Kańczuga (die Forschungen von Dr. W. Blajer) wird nur mit den Sondagen angeschnitten.

Die meisten Gräber wurden in einer niedrigen Tiefe unter dem rezenten Bodenniveau entdeckt; somit wurden sie durch Ackerbau teilweise vernichtet. Zur üblichen Ausstattung gehört vor allem die Urne, die mit einer Schüssel überdeckt wurde. Bisweilen sind in einer Grabgrube 2 Urnen zu be-

obachten. Die anderen Beigefäße, Metallgegenstände, Bronze- und Goldfunde treten nur vereinzelt auf (Abb. 9). Die Fundstelle von Albigowa ist in die Stufen Hallstatt A-B datierbar; dagegen kann für den Komplex von Kraczkowa eine Datierung in die ausgehende Bronze- und anfängliche Hallstattzeit erwogen werden. Diese Gräberfelder zeigen starke Ähnlichkeiten mit der südlichen, karpatischen Zone der Tarnobrzeg-Gruppe, dagegen scheinen die nördlich orientierten Kontakte nicht von besonderen Bedeutung zu sein. Die beiden Fundstellen bilden wichtige Grundlagen zur Erforschung der Siedlungsstrukturen der Tarnobrzeg-Gruppe in der Vorgebirgszone von Karpaten.

Марэк Гэдь

Могильники группы Тарнобжег в окрестностях Ланьцута

Резюме

На северном предгорье восточной части польских Карпат простирается возвышенность, покрытая лесом, определяемая как Жешовское Предгорье. Для этой территории характерно выступление многочисленных следов заселения в доисторическое время, в том числе и в эпоху бронзы. В среднем и поздних периодах бронзы, а также в раннежелезную эпоху (бронза Д – гальштатт Д) пространство Жешовского Предгорья занимало население группы Тарнобжег. В соотношении с многочисленными остатками поселений, могильники, которые можно причислить к этой группе, не многочисленны. В восточной части Жешовского Предгорья известен один только могильник в местности Труйчице, гм. Орлы. Зато в западной части, в окрестности города Ланьцут, группируются несколько могильников (рис. 1). Из этих могильников большего внимания заслуживает могильник в местности Альбигова, гм. Ланьцут, на котором в 1946 и 1963 годах открыто 22 погребения (рис. 2-8, 9, 1-4, 7, 8). Незначительные раскопки велись в 1952 и 1957 гг. на могильнике в местности Крачкова, гм. Ланьцут (рис. 9, 6, 10, 2-19). В настоящей работе описаны результаты исследований и материалы, выявленные на этих могильниках. На следующих двух могильниках в местности Косина, гм. Ланьцут (рис. 9, 5; 11, 1) и Высока, гм. Ланьцут (рис. 12) известны только случайные открытия. В 1998 году открыт могильник в местности Липник, гм. Каньчуга, где проведены пред-

варительные раскопки (исследования доктора Бляера).

На упомянутых могильниках выступали многочисленные погребения, мелко опущенные в землю. В результате этого, могильники сильно повреждены пахотой. Преимущественно в погребении находилась только урна с сожженными костями внутри, накрытая миской. Иногда близко друг от друга стояли две урны. В погребениях очень редко встречается посуда, являющаяся приставкой, и мелкие изделия из металла: бронзовые и золотые (рис. 9, 3). Могильник Альбиговой датирован средним и поздним периодами эпохи бронзы (Гальштатт А и Гальштатт Б). Зато могильник в Крачковой может быть отнесен к позднему периоду эпохи бронзы и началу раннежелезного века. Это характерные для группы Тарнобжег могильники, у которых, в большей мере, проявляются связи с южной карпатской разновидностью группы Тарнобжег, чем с ее северной разновидностью, занимающей низовья над нижним Саном и Вислой при устье Сана. Могильники группы Тарнобжег в окрестностях Ланьцута расположены довольно регулярно (рис. 1). Думается, что они были оставлены отдельными, соседствующими между собой общностями в эпоху бронзы и, возможно, в начале раннежелезного века. Эти могильники являются важным элементом исследований структуры заселения территории Жешовского Предгорья населением группы Тарнобжег.